

Igl žinios

2002 **1-2**

Leidžia Lietuvos gėjų lyga

Europos Taryba

Parlamentinės Asamblėjos prezidentas – už lesbiečių ir gėjų teises

Šiais metais Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos prezidentu išrinktas Austrijos socialdemokratas Peteris Schiederis. Ta proga išplatintame spaudos pranešime pažymima, kad jis laiko lesbiečių ir gėjų teises vienu iš savo darbotvarkės prioritetų.

Peteris Schiederis žada greit apsilankyti Tarptau-

tinės lesbiečių ir gėjų asociacijos Europos skyriaus (*ILGA-Europe*) būstinėje Briuselyje. Jis sutiko būti šios asociacijos metinės konferencijos Lisabonoje garbės globėju.

Interviu Europos lesbiečių ir gėjų organizacijos biuleteniui P. Schiederis pažymi, kad Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja jau yra prie-

musi keletą rekomendacijų Ministrų Komitetui dėl lesbiečių ir gėjų padėties. Parlamentinė Asamblėja atidžiai stebės kaip jos įgyvendinamos.

Parlamentinė Asamblėja taip pat reikalauja, kad naujos Europos Tarybos šalys narės atitiktų žmogaus teisių standartus užtikrinant lygybę lesbietėms ir gėjams.

Pasak Parlamentinės Asamblėjos prezidento, moralinė parama ypač svarbi Europos žmogaus teisių teismo sprendimams lesbiečių ir gėjų teisių srityje.

Prezidentas taip pat pasirengęs remti konkrečią veiklą lesbiečių ir gėjų teisėms stiprinti Europos Tarybos švietimo programose.

Europos žmogaus teisių teismas

Lietuvos teisėjo balsas įtvirtino diskriminaciją dėl įvaikinimo

Europos žmogaus teisių teismas keturiais balsais prieš tris nusprendė, kad Prancūzija teisėtai draudžia lesbietėms ir gėjams įvaikinti. Tai reiškia, kad diskriminacija dėl lytinės orientacijos įvaikinimo srityje nepažeidžia Europos žmogaus teisių konvencijos 14 bei 8 straipsnių nuostatų dėl nediskriminacijos ir teisės į privatų gyvenimą.

Gėjus Philippe'as Frette apskundė Prancūzijos aukščiausiojo administracinio teismo sprendimą neleisti jam “dėl gyvenimo sąlygų” įsivaikinti vaiko. Jis pradėjo įvaikinimo procedūrą dar 1991 metais. Jis atskleidė savo orientaciją socialiniams darbuotojams, psi-

chiatruui ir psichologui, kurie patarė atsiimti prašymą dėl įvaikinimo. Apeliacijų karuselė sustojo 1996 metais.

Europos žmogaus teisių teismo septynių teisėjų kolegijos nuomonės dėl šios bylos išsiskyrė santykiu 3-1-3. Teisėjai Bratza (JK), Fuhrmannas (Austrija) ir Tulkens (Belgija) pareiškė aiškų nesutikimą su Prancūzijos teismo sprendimu, nes mano, kad:

- (a) 14 Konvencijos straipsnis taikomas diskriminacijai dėl lytinės orientacijos įvaikinimo srityje, todėl, kad ji turi įtakos asmens “privačiam gyvenimui”;
- (b) skirtingas elgesys su asmenimis jų lytinės orientacijos pagrindu neturi objektyvios ir

teisingos priežasties ir todėl laikytinas diskriminavimu, kuris pažeidžia Konvencijos 14 straipsnį (kartu su 8 straipsniu).

Lietuvos teisėjas Pranas Kūris sutiko su pirmuoju punktu, bet prieštaravo antram.

Jis laikosi nuostatos, kad skirtingas elgesys su homoseksualais įvaikinimo srityje turi pateisinamą objektyvių priežasčių ir

todėl nelaikytinas “diskriminacija”. Tokią nuostatą iš esmės palaikė ir Prancūzijos, Čekijos bei Albanijos teisėjai.

Taip susidarė vieno balso dauguma, kuri priėmė nepalankų sprendimą gėjų ir lesbiečių atžvilgiu.

LGL akcija 2000-2004

Už lygias darbo teises

Lietuvos gėjų lyga sėkmingai tęsia akciją už lygių galimybių gėjams ir lesbietėms įtvirtinimą darbo santykiuose. Seimas atsižvelgė į Lygos pasiūlymus papildyti naujojo Darbo kodekso projekto 2 ir 129 straipsnius seksualinės orientacijos sąvoka.

Darbo kodekso 2 straipsnis nustato darbo santykių teisinio reglamentavimo principus. Vienas iš jų –

darbo teisės subjektų lygybė nepaisant jų seksualinės orientacijos.

Kodekso 129 straipsnyje numatyta, kad darbuotojo seksualinė orientacija negali būti teisėta priežastis nutraukti darbo santykius, kai nėra darbuotojo kaltės.

Naujas Darbo kodeksas įsigalios nuo 2003 metų. Tačiau Lietuvai dar teks

perkelti į savo darbo teisę išsamesnius Europos Sąjungos direktyvos reikalavimus. Tad LGL atidžiai stebės ir sieks, kad visos ES teisyno nuostatos dėl lygių darbo teisių būtų ne tik deklaruojamos šalies įstatymuose, bet ir įgyvendinamos.

Liepos mėnesį Briuselyje vyksiančiame tarptautiniame seminare LGL atstovai dalyvaus rengiant

konkrečias rekomendacijas ES šalių kandidačių vyriausybėms. ES Plėtros direktorato rengiamame seminare pirmą kartą bus aptarti visų 13 šalių kandidačių pasiekimai ir trūkumai kovojant su gėjų ir lesbiečių diskriminavimu darbo santykiuose.

Žmogaus teisės ES

Naujas Švedijos įstatymo projektas

Artimiausiais mėnesiais Švedijos parlamentas nuspręs, ar leisti gėjų ir lesbiečių poroms įsivaikinti vaikus. Pasak Teisingumo ministerijos, jau parengtas įstatymo projektas, pagal kurį užsiregistravusios homoseksualios poros galės įvaikinti vienas kito iš ankstesnių santykių turimus vaikus arba įvaikinti svetimus.

“Ateityje kiekvienas įvaikinimo atvejis bus svarstomas atskirai. Nė vienam automatiškai nesuteikiama tokia teisė, tačiau siūloma homoseksualams suteikti teisę

būti įtėviais”, – sako Švedijos teisingumo ministras Tomas Bodstriomas. Ministerija taip pat yra numačiusi galimybę ir lesbiečių poroms suteikti teisę pasinaudoti iš visuomeninių fondų finansuojamų apvaisinimo klinikų paslaugomis.

Tačiau šiuo klausimu įstatymus būtų galima priimti tik iki galo išnagrinėjus teisinius dirbtinio apvaisinimo aspektus. Švedijos teismas neseniai paskelbė nutartį, kad dirbtiniam apvaisinimui spermą davęs vyras ir suteikęs galimybę

lesbiečių porai turėti tris vaikus turės mokėti alimentus, nes 10 metų kartu gyvenusi lesbiečių pora išsiskyrė. Vyriškiui beliko tik viena paguoda – pateikti apeliaciją, ką jis ir padarė.

Gėjų teisių gynimo grupė RFSL palankiai sutiko minėtą įstatymo projektą, bet kartu nusivylė, kad jame nenurodoma, jog visuomeninės sveikatos sistemos klinikos turėtų siūlyti dirbtinį apvaisinimą lesbiečių poroms. “Šiuo metu jau ne naujiena, kai lesbietės turi vaikų, arba iš privačių apvaisinimo įstaigų ar

užsienyje esančių tokių klinikų. Įstatymų leidėjams trūksta realumo jausmo, tačiau svarbu tokią padėtį dabar pakeisti”, – sakė RFSL pirmininkas Siorenas Andersonas.

Beje, Švedija yra viena pirmiausių pasaulio valstybių, kuriose rūpinamasi gėjų teisėmis. Valdantys socialdemokratai pritaria įstatymo projekto idėjai, tačiau opozicijoje esantys konservatoriai ir krikščionys demokratai kritikuoja šiuos pasiūlymus.

Spauda apie LGL seminarą Lietuvos gėjai žengia į Europą

“5-10 procentų Lietuvos gyventojų yra netradicinės lytinės orientacijos. Tarkim, važiuoja troleibusu 60 keleivių. Šeši iš jų - homoseksualūs arba biseksualūs. Tokia yra tiesa, bet daugelis žmonių jos nenori pripažinti”, - teigia Lietuvos gėjų lygos (LGL) valdybos pirmininkas Vladimiras Simonko.

Rugsėjo 11 dieną Vilniuje, viešbutyje “Centrum”, į surengtą seminarą “ES antidiskriminacinė politika: žingsnis lesbiečių ir gėjų žmogaus teisių link” susirinko Lietuvos, Didžiosios Britanijos, Švedijos ir Latvijos kovotojai už gėjų ir lesbiečių diskriminacijos panaikinimą. Garbingiausi seminaro dalyviai - Švedijos ombudsmenas Hansas Yttebergas, kol kas vienintelis pasaulyje kuruojantis diskriminaciją dėl lytinės orientacijos, ir Anglijos Lesterio universiteto docentas Markas Belas, pasisakantis prieš diskriminaciją lytinės orientacijos pagrindu. Į seminarą neatvyko kviešti LR Seimo ir valdžios atstovai.

Švedijos ombudsmeną Hansą Ytterbergą nustebino, kad Lietuvoje “popieruose” viskas išdėstoma labai gražiai, o realiame gyvenime “popierinių siekių” nė nesistengiama įgyvendinti.

H.Ytterbergas seminare pateikė Švedijos visuomenės apklausos rezultatus, kurie skelbia, jog beveik 50 proc. apklaustųjų mano, kad gėjai ir lesbietės diskriminuojami ne tik darbdavių, bet ir eilinių piliečių. “Netradicinės lytinės orientacijos žmonių buvo visada ir visur, bet dėl patiriamo aplinkinių spaudimo jie priversti gyventi “amžinoje tyloje”. Dažnai pirštais užbado prabilus apie tai, kad tu esi gėjus ar lesbietė. Neretas geriau jau gyvena tylėdamas, bet nepasako tiesos apie savo seksualinę orientaciją”, - teigė kovotojas už gėjų ir lesbiečių teises.

Markas Belas apžvelgė priimtą Lygių galimybių įstatymą, kur aptariamos visos diskriminacijos formos ir kovos būdai. Didžiosios Britanijos Lesterio universiteto docentas patikino, kad Lietuva turės atsižvelgti į ES įstatymus, kitu atveju jos stojimas į ES gali smarkiai komplikuotis.

Latvijos gėjų paramos grupės vadovas Ainars Ločmilis teigė, jog tokie

seminarai tik teorinio pobūdžio ir jokių konkrečių sprendimų jų metu nepriimama.

Diskriminacija dažnai pasireiškia gatvėje, neretai ir darbe. Pasak Ainars Ločmilio, Latvijoje kartą jau buvo įrodyta, kad darbdavys išmetė darbuotoją iš darbo vien tik dėl to, kad jis buvo homoseksualus. Netradicinės lytinės orientacijos žmonėms iškyla daugybė teisiųjų problemų. “Mes norime kurti šeimas, gyventi normalų gyvenimą, dirbti, bet tai šiuo metu praktiškai neįmanoma”, - teigė seminaro dalyviai.

Seminaro metu pristatyta literatūra, kurioje išdėstyti svarbiausi teisiniai aktai, ginantys netradicinės lytinės orientacijos žmones. “Lietuva kopijuoja Švedijos politiką ginant moterų teises. Kodėl nepasidomėjus šių šalių pasiektais laimėjimais lytinės diskriminacijos srityje?” - klausė V.Simonko.

Pasak jo, kol kas ne visada sulaukiama norimo atsako į išskylančias problemas. “Valdžiai teks su mumis bendradarbiauti, nes to reikalauja Europa. Kraštutinių priemonių nesiimsime, bet reikalausime, kad būtų laikomasi ES įstatymų”, - teigia LGL atstovai. Seimo priimtas 2000 metais, bet dar negaliojantis naujas Baudžiamasis kodeksas draudžia diskriminaciją dėl seksualinės

orientacijos.

Tikimasi, kad naujas įstatymas įsigalios nuo 2003 metų. Lietuva vienintelė iš Rytų Europos valstybių turi įstatymiškai numatytą tokį draudimą. Pagal naują BK už žmonių diskriminavimą dėl jų lytinės orientacijos bus baudžiama viešaisiais darbais, bauda, laisvės apribojimu, areštu ar net laisvės atėmimu iki trejų metų.

Po seminaro surengtos diskusijos metu iškilo opiausia problema - kiek institucijų turi spręsti gėjų ir lesbiečių klausimus? Gėjų manymu, užtektų ir vienos Moterų ir vyrų lygių galimybių tarnybos. Išplėtus jos veiklą, būtų galima reglamentuoti gėjų ir lesbiečių gyvenimą.

Kiti mano, kad vienos institucijos maža ir reikia kelių. Diskusijoje dalyvavę Liberalaus jaunimo atstovai išsakė mintį, jog be visuomenės paramos joks įstatymas ar įstaiga negalės padėti.

Lesbietės ir gėjai gana karštai ginčijosi, ar verta apie savo lytinę orientaciją pranešti draugams, tėvams, bendradarbiams. Kol kas Lietuvos netradicinės lytinės orientacijos atstovams to nepatartina daryti, nes galima susilaukti tik neigiamos visuomenės reakcijos.

Siūloma mokyklose diegti supratimą apie gėjus ir lesbietes. Tai būtų galima daryti ir etikos pamokose. Pasak diskusijos dalyvių, būtina reikia įvairių švietėjiškų programų, kurios padėtų atsikratyti homofobijos.

Specialiai į konferenciją iš Didžiosios Britanijos atvykęs Kolinas de la Motte, besidomintis gėjų ir lesbiečių kultūra ir apie ją renkančis bei publikuojantis įvairių medžiagą, tiesiai šviesiai paragino Lietuvos valdžios vyrus ir moteris viešai prabilti apie savo seksualinę orientaciją. Jo manymu, tokių žmonių valdžios viršūnėje tikrai esama.

DEIVIDAS JURSEVIČIUS
"Kauno diena"

Homofobija

Ar atviri homoseksualai gali saugiai tarnauti kariuomenėje?

Kaunietis Saulius Germanavičius, prieš kelerius metus norėjęs tapti moterimi, o dabar apsisprendęs likti vyras, neseniai buvo paragintas atlikti karinę tarnybą. Jaunuolis baiminasi galimo smurto, tuo tarpu įstatymus leidžiantys Seimo nariai grėsmės netradicinės seksualinės orientacijos šauktiniui nelinkę įžvelgti.

Kaip rašė LŽ, neseniai kaunietis S. Germanavičius, dar prieš kurį laiką pašnekovams prisistatydavęs kaip Saulė, gavo šaukimą į Lietuvos kariuomenę.

Vaikinas, anksčiau ketinęs tapti moterimi, o dabar viešai prisipažįstąs jaučiąs potraukį prie vyrų, baiminasi dėl savo ateities.

S. Germanavičius jau atsakinėjo į šauktiniams pateikiamo testo klausimus, kuriame prašoma nurodyti, ar būsimasis karys "turėjo ypatingų seksualinių santykių", "kada nors žalojo save", ar jį "kamuoja blogos mintys"? Jis bendravo ir su priėmimo komisijos psichologe, ši jį nušuntė pas psichiatrę.

Psichiatrė Sauliui pasakiusi: "Tu – retas reiškinys mūsų padangėje, bet jei parašysiu, kad esi netinkamas, manimi nepatikės, įtars korupcija". Ir išrašė siuntimą pasitikrinti psichiatrijos ligoninėje.

Tuo tarpu Saulius ne tik nenori būti pripažintas psichikos ligoniu, bet ir ypač šiurkščiai apibūdina tai, ką su juo darytų kiti kareiviai. Lietuvos kariuomenės vadovybė dėl "Sauliaus klausimo" jau pasidalijo į skirtingas stovyklas. Vieni tikina, kad netradicinė seksualinė orientacija – ne priežastis vengti tarnybos, kiti mano, kad vaikas turėtų būti paliktas ramybėje.

Tauragės motorizuotame pėstininkų batalione atliktos anoniminės apklausos duomenimis, iš 184 kareivių tik 4, 3 proc. sutiktų tarnauti su homoseksualistais. 78, 13 proc. karių apskritai nusistatę prieš homoseksualius žmones. Lietuvos žmogaus teisių asociacijos sekretorius Stasys Kaušinis LŽ tikino, kad tokias problemas kaip Sauliaus turėtų spręsti Seimo Žmogaus teisių komitetas. Įstatymus leidžiantys Seimo nariai linkę prisidengti sausomis teisinėmis formuluotėmis ir atsakomybę už vaiko likimą užkrauti priėmimo komisijai.

Teisės

Žmogaus teisių gynėjas S. Kaušinis LŽ tikino, jog homoseksualistų ir jų integracijos mūsų visuomenėje problema iš tiesų egzistuoja, todėl kariuomenėje su Sauliumi gali būti elgiamasi "nederamai".

"Tarp jaunų žmonių dažnai pasireiškia agresija kitokių žmonių atžvilgiu, – sakė S. Kaušinis. – Sauliui apskritai geriausia būtų netarnauti kariuomenėje arba rinktis alternatyvią tarnybą".

Lietuvos įstatymai nenumato, kad netradicinės seksualinės orientacijos jaunuoliai turėtų teisę rinktis kitą variantą. S. Kaušinio manymu, tokie atvejai kaip Sauliaus nėra dažni, tačiau Seimo Žmogaus teisių komitetas (ŽTK) turėtų atsižvelgti, kad toks precedentas gali kartotis, ir paieškoti "juridinio sprendimo, jog tokie asmenys gyventų saugiai".

Seimo ŽTK pirmininkas social-liberalas Gediminas Dalinkevičius mano, kad svarstyti problemas remiantis vieninteliu pavyzdžiu nereikėtų.

“Negalime šiandien svarstyti šios problemos vieno asmens atžvilgiu, kitaip turėtume atsakyti į klausimą, ar precedentas keičia įstatymą, ar daroma išimtis. Manau, kad pas mus ateityje turėtų būti praplėsta karo prievolės atlikimo sąvoka, pasiūlytos alternatyvios formos”, – aiškino jis. G. Dalinkevičius siūlo svarstyti, ar akcentuojant šį klausimą nebus pažeidžiamos žmogaus teisės. “Mėgindami subręsti kaip visuomenė, turinti europines pažiūras, turėtume atsižvelgti ir į lygias teises, ir į lygias pareigas”, – aiškino jis.

Simuliacija

Vis dėlto dauguma LŽ kalbintų Seimo narių buvo linkę manyti, jog netradicinę seksualinę orientaciją ir baimę deklaruojantis jaunuolis linkęs vengti karinės tarnybos.

Pasak Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto (NSGK) nario socialdemokrato Rimanto Ruzo, “specialiai nereklamuoto” Sauliaus jo būsimi tarnybos draugai nepažintų. “Šis jaunuolis, kaip įsivaizduoju, specialiai padarė šou, kad jo neimtų kariuomenė”, – įsitikinęs Seimo narys.

Seimo NATO reikalų komisijos narė konservatorė Rasa Juknevičienė dar griežtesnė. Jos manymu, medikai turėtų pirmiausia patikrinti, ar jaunuolis “nesimuliuoja homoseksualizmo”. Paklausta, kaip tai būtų galima padaryti, parlamentare tikino, jog medikai tam priemonių turi.

“Jei žmogus iš tiesų turi problemų, jei nėra aiškios seksualinės orientacijos, net turėdamas šaukimą gali būti neimamas į kariuomenę”, – svarstė R. Juknevičienė.

NATO reikalų komisijos narė tikino neįsivaizduojanti, jog panašių problemų galėtų kilti NATO šalių kariuomenėse. “Mūsų kariuomenė kol kas nepajėgi spręsti tų klausimų. Tiesiog visi kartu turėtume ugdyti tolerantišką ir atvirą visuomenę”, – aiškino ji.

Tolerancija

Socialdemokrato R. Ruzo manymu, tarnyba Lietuvos kariuomenėje išeitų į naudą ne tik pačiam Sauliui, bet ir jo tarnybos draugams.

“Jei jis būtų pašauktas tarnauti, pagaliau sužinotume, ar yra kariuomenėje nestatutiniai santykiai, ar ne. Antra, nežinome, ar tokių jaunuolių nėra ir daugiau, – svarstė parlamentaras. – Be to, gal taip žmogui padėsime net psichiką susitvarkyti, nes, atrodo, jis turi psichikos bėdų”.

Radikaliau nusiteikę parlamentari homoseksualistų atžvilgiu išsako kur kas griežtesnę nuomonę.

Nacionalistinei jaunulietuvių organizacijai Seime atstovaujantis Stanislovas Buškevičius įsitikinęs, kad homoseksualistų tarnyba kariuomenei būtų žalinga.

“Tų iškrypėlių buvimas vyriškoje aplinkoje nenaudingas Lietuvos kariuomenei. Tai iškrypimas, dvasios liga, tad geriau, kad kiti nebūtų gundomi”, – aiškino jis.

S. Buškevičiaus manymu, Seimas turėtų prisiimti atsakomybę ir homoseksualistų galimybę tarnauti kariuomenėje apribotų įstatymais.

“Galima būtų parengti įstatymą, ribojantį homoseksualistų galimybę patekti į kariuomenę, kodėl gi ne. Arba tie, kurie tikrina šauktinius, turėtų suvokti, kad tokia tarnyba padarys daugiau bėdos negu naudos”, – sakė jis.

Išeitys

LŽ kalbinti parlamentari linkę atsakomybę dėl homoseksualistų tarnybos armijoje perkelti šauktinių priėmimo komisijoms. S. Buškevičius, pabrėžiantis, kad įstatymų laikytis privaloma, vis dėlto leidžia suprasti, kad ne visi šauktiniai atsiduria kariuomenėje.

“Pažiūrėkite, kas tarnauja? Turtingų jaunuolių nerassite. Daugiausia – kaimo berneliai”, apie galimą išeitį

Sauliui užsiminė jis. Apie tai, kad nuo kariuomenės galima būtų išsisukti padedant priėmimo komisijai, minėjo ir kiti parlamentari.

Daug laiko JAV praleidęs advokatas ir parlamentaras Romanas Sedlickas tvirtina, jog dėl šauktinių pirmiausia turėtų apsispręsti pati kariuomenė. “Pirmiausia kariuomenė turi nustatyti, kokių šauktinių jiems reikia ir kokių ne. Matyt, nereikia žmonių, kurie turi problemų. Jei žmogus jų turi, visas jo dėmesys bus nukreiptas į jas”, – minėjo liberalas.

Saugumas

Liberalas R. Sedlickas minėjo, jog JAV kariuomenėje irgi diskutuojama apie homoseksualistų ateitį, ypač jų darbą su valstybės paslaptimis.

“Diskutuojama, ar slapta informacija gali būti suteikiama žmogui, kurį galima šantažuoti. Iš karto kyla problema, ir homoseksualistas greičiausiai negaus leidimo priėti prie slaptų technologijų”, – tvirtino jis.

Seimo NSGK pirmininkas Alvydas Sadeckas sutiko, jog pasaulio žvalgybos istorijoje žinoma atveju, kai netradicinė seksualinė orientacija buvo pretekstas šantažuoti.

“Bet tai vienas kompromitavimo būdų, ir tik tuo atveju, jei žmogus tokią orientaciją slepia. Šiuo atveju, nėra kuo šantažuoti”, – tikino jis.

A. Sadecko manymu, homoseksualizmo kariuomenėje problema per daug sureikšmintą. “Ji dar nepasiekusi tokio masto, kad reikėtų galvoti apie įstatymus. Galioja norma, kad kiekvienas seksualinę orientaciją laisvas pasirinkti, ir jeigu ji neperžengia ribų, kurios sukelia priešingos orientacijos reakciją, kokių nors ekscesų galimybė nedidelė”, – tikino jis. R. Sedlickas nelinkęs sumenkinti Sauliaus problemos. “Lietuvoje aiškinama, kad homoseksualistui patekus į kariuomenę, rūpesčių nekils. Kils! Ir dar kaip kils. Tačiau vadai linkę užmerkti akis ir vadovautis principais, kad tarnauti privalo visi”, – įsitikinęs parlamentaras.

Tarptautinės teisės įtaka gėjų ir lesbiečių žmogaus teisių apsaugai

Tarptautinė teisė, apimanti ir žmogaus teises – gyvybingas organizmas. Ji turi būti interpretuojama atsižvelgiant į laikmetį ir į kontekstą, kuriame bus taikoma¹. H. Ytterbergo nuomone, tas faktas, kad Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos kūrėjai tikriausiai nemąstė apie seksualinių mažumų teises, nereiškia, kad gėjai ir lesbietės neturi tokių pačių teisių kaip heteroseksualistai. Jie turi tas pačias teises – o gerbiamos jos ar ne – tai jau kitas klausimas. Deklaracijos 1 straipsnis nepaverčia žmogaus teisių teisingomis (*justiciable*). Jis tik nurodo mums pagrindinį lygybės principą, kuriuo remiantis kuriami jau teisingi žmogaus teisių principai². Vienas iš jų – lygios teisės arba nediskriminacija – ypač svarbus seksualinių mažumų nariams visame pasaulyje.

Todėl dėsninga, kad per pastaruosius porą dešimtmečių vis daugiau tarpyvriausybių organizacijų, tarptautinių konferencijų ir nevyriausybių organizacijų, dirbančių tarptautinės žmogaus teisių apsaugos srityje, pripažįsta vyriausybės pareigą ginti asmenis nuo diskriminavimo lytinės orientacijos ir lytinio tapatumo pagrindu.

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komisija (toliau – Komisija) nagrinėjo lytinės orientacijos klausimą keliuose forumuose ir dokumentuose. 1996 m. Komisija pirmą kartą įvardino homoseksualus kaip ginamą grupę savo rezoliucijoje apie asmenų gyvenančių su ŽIV/AIDS žmogaus teises³. Rezoliucijoje

pažymima, kad asmenys neturintys lygaus socioekonominio ir teisinio statuso yra ypač pažeidžiami ŽIV infekcijos rizikos ir neproporcingai kenčia nuo ŽIV/AIDS epidemijos ekonominių ir socialinių pasekmių. Rezoliucijoje du kartus paminėti “homoseksualūs vyrai” tarp tų, kurie ypač veikiami epidemijos. Rezoliucija taip pat įtvirtina nuostatą, kad terminas “kitas statusas” tarptautinių žmogaus teisių dokumentų nediskriminacijos apibrėžimuose turi būti traktuojamas kaip įtraukiantis sveikatos bei ŽIV/AIDS statusą.

1987 m. Komisijos diskriminacijos prevencijos subkomisija atliko specialų tyrimą apie teises ir socialines seksualinių mažumų problemas⁴. Neseniai seksualinių mažumų žmogaus teisės buvo aptartos ir specialiose ataskaitose apie pažeidimus Irane, Rumunijoje bei Kolumbijoje.

Organizacijos ir individai gali atkreipti Komisijos dėmesį į žmogaus teisių pažeidimus, pildydami peticijas, kurios vadinamos “Rezoliucijos Nr. 1503 komunikatais”. Komisijai pateiktos kelios peticijos dėl gėjų ir lesbiečių žmogaus teisių.

Suomija ne kartą atkreipė JT Žmogaus teisių komisijos dėmesį į seksualinių mažumų padėtį. Seksualinių mažumų žmogaus teisių pažeidimai mažai nušviečiami žmogaus teisių forumuose, todėl Suomijos vyriausybė laiko tai svarbiu klausimu, kuris pakartotinai turi būti keliamas jos pareiškimuose.

Šiai Suomijos iniciatyvai pritarė ir palaikė ją tiek pilietinė visuomenė, tiek ir kai kurios vyriausybės⁵.

Jungtinių Tautų Žmogaus teisių komitetas (toliau – Komitetas) prižiūri kaip valstybės įgyvendina savo įsipareigojimus ginti žmogaus teises pagal Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą (toliau – Paktas). Šis paktas, kurį pasirašė 101 šalis, – viena svarbiausių tarptautinių žmogaus teisių sutarčių. Pakto 17 straipsnis garantuoja teisę į privatumą. Pakto 2(1) straipsnis skelbia, kad teisės ir laisvės garantuojamos šiuo Paktu, turi būti apgintos visiems asmenims *be diskriminacijos*:

Valstybės, šio Pakto dalyvės, įsipareigoja gerbti ir garantuoti visiems esantiems jos teritorijoje ir priklausantiems jos jurisdikcijai asmenims teises, pripažįstamas šiame Pakte, be jokių skirtumų, tokių kaip rasė, odos spalva, lytis, kalba, religija, politiniai ar kokie nors kiti įsitikinimai, nacionalinė ar socialinė kilmė, turtinė padėtis, jų gimimo ar kokia nors kitokia padėtis.

26 straipsnis taip pat draudžia diskriminaciją tais pačiais pagrindais kaip ir 2(1) straipsnis bei skelbia teisę į lygybę *nepriklausomai* nuo garantijų įtvirtintų Pakte. 26 straipsnis numato:

Visi žmonės yra lygūs prieš įstatymą ir turi teisę į vienodą, be jokios diskriminacijos, įstatymo apsaugą. Šiuo atžvilgiu įstatymas turi drausti visokią diskriminaciją

ir garantuoti visiems asmenims vienodą ir tikrą apsaugą nuo visokios diskriminacijos, ypač dėl rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kokiu nors kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, turtinės padėties, gimimo ar kokios nors kitokios aplinkybės.

Komitetas nagrinėja bylas, kurias pateikia asmenys besiskundžiantys savo pažeistomis teisėmis. *Nicholas Toonen prieš Australiją* byloje Komitetas 1994 m. balandžio 4 d. nusprendė, kad lytinių santykių tarp pilnamečių vyrų privačioje aplinkoje uždraudimas pažeidžia pagrindines žmogaus teises.

Nicholas Toonenas pateikė skundą Komitetui teigdamas, kad Australija pažeidė savo įsipareigojimus pagal Pakto 2, 17 ir 26 straipsnius, leisdamas Tasmanijos valstijoje galioti įstatymui, kuris draudė savanoriškus pilnamečių vyrų lytinius santykius. Komiteto sprendime nurodoma, kad Tasmanijos įstatymas prieštarauja Pakto 17 straipsniui (teisė į privatumą) ir 2 straipsniui (nediskriminacija). Savo sprendime Komitetas neatsižvelgė į 26 straipsnį, tačiau pažymėjo, kad *lyties* sąvoka Pakto 2 straipsnyje turi būti traktuojama kaip apimanti lytinę orientaciją⁶.

Po sprendimo *Toonen* byloje Komitetas išreiškė susirūpinimą dėl įstatymų draudžiančių homoseksualių santykius ataskaitose apie Rumunijos, JAV, Honkongo, Zimbabvės, Kipro ir Austrijos teisės atitikimą Paktui. Vėliau Komitetas paragino visas valstybes įtraukti diskriminacijos dėl lytinės orientacijos uždraudimą į jų konstitucijas ar kitus pagrindinius įstatymus⁷.

Jungtinių Tautų Vyriausiasis pabėgėlių komisaras (JTVPK) keliose rekomendacijose pripažino, kad gėjai ir lesbietės priklauso “tam tikrai socialinei grupei” minimai 1951 m. Konvencijoje ir 1967 m. Protokole dėl pabėgėlių statuso. JTVPK leidinyje “Pabėgėlių apsauga” pažymima, kad “homoseksualai gali pretenduoti į pabėgėlio

statusą kaip persekiojamieji dėl jų priklausomybės tam tikrai socialinei grupei. JTVPK laikosi nuostatos, kad asmenys, kuriems gresia susidorojimas, nežmoniškas elgesys ar rimta diskriminacija dėl jų homoseksualumo ir kurių vyriausybės nesugeba arba nenori jų ginti, turi būti pripažinti pabėgėliais”⁸.

Europos Taryba skatina gerbti žmogaus teises taikant Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijų standartus. Konvencijos 14 straipsniu buvo apgintos nacių persekiotos žydų, romų, komunistų, Jehovos liudytojų ir kitos mažumos. Kodėl viena iš nacių koncentracijos stovyklų kalinių kategorijų – homoseksualai, kurių uniformos buvo paženklintos rožiniu trikampiu, buvo palikta nuošalyje? Europos visuomenėms prireikė daugiau laiko pasipriešinti homofobijai ir pripažinti faktą, kad nacių vykdytas lesbiečių, gėjų, biseksualų ir transseksualų persekiojimas buvo toks pat žalingas, o diskriminacija dėl lytinės orientacijos ar lyties identiteto pažeidžia žmogaus teises.

Atrodytų, kad dėl šios priežasties Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja pasmerkė homoseksualų diskriminaciją tik praėjus trims dešimtmečiams po Konvencijos pasirašymo – 1981 metais (Rekomendacija Nr. 924 ir Rezoliucija Nr. 756). Ši svarbi parlamentinė akcija suteikė papildomą teisinį kontekstą Europos žmogaus teisių teismo sprendimams *Dudgeon*, *Norris* ir *Modinos* bylose.

1993 metais Parlamentinė Asamblėja priėmė Deklaraciją Nr. 277 raginančią baigti homoseksualų diskriminaciją buvusio komunistinio bloko šalyse. Kitą reikšmingą žingsnį žengė Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos Parlamentinė Asamblėja. 1995 metais priimtoje *Otavos deklaracijoje* valstybės narės kviečiamos užtikrinti, kad visi asmenys, priklausantys skirtingiems gyventojų sluoksniams, būtų vienodai palankiai vertinami

šalių konstitucijose, įstatymuose ir vyriausybės veikloje nepriklausomai nuo įvairių aplinkybių, taip pat ir *lytinės orientacijos*.

1998 m. sausio 15 d. Tarptautinės lesbiečių ir gėjų asociacijos Europos skyriui (*ILGA-Europe*) buvo suteiktas konsultacinis statusas Europos Taryboje. Toks sprendimas aiškiai parodė, kad Europos Taryba laiko seksualinių mažumų dalyvavimą priimant jas liečiančius sprendimus gyvybiškai svarbiu veiksmu.

2000 m. rugsėjo 26 d. Europos Tarybos Parlamentinė Asamblėja svaria balsų dauguma pritarė Rekomendacijai Nr. 1474 (2000) “Lesbiečių ir gėjų padėtis ET šalyse narėse”. Rekomendacija parengta pagal ETPA Teisės ir žmogaus teisių komiteto ataskaitą⁹.

Europos Tarybos šalys raginamos:

- įstatymais drausti diskriminaciją dėl lytinės orientacijos;
- įstatymuose išlyginti pilnametystės amžių;
- garantuoti gėjams ir lesbietėms lygias galimybes darbe;
- priimti įstatymus, kurie leistų registruoti homoseksualių porų partnerystę;
- švietimo ir mokymo programomis pasipriešinti homofobijai mokyklose, medicinos įstaigose, kariuomenėje ir policijoje.

Rekomendacija taip pat akcentuoja Europos žmogaus teisių konvencijos 14 straipsnio išplėtimo būtinybę. Buvo siūloma įtraukti sąvoką “lytinė orientacija” į 14 straipsniu draudžiamų diskriminacijos pagrindų sąrašą¹⁰.

Esminė diskusija apie tai, kodėl būtina išplėsti Konvencijos 14 straipsnio lygybės nuostatų apimtį tęsėsi ir Europos Tarybai priimant Konvencijos 12-ąją protokolą. Siūlyta į diskriminacijos draudimo pagrindų sąrašą įtraukti tokias diskriminacijos formas kaip negalia, lytinė orientacija ir amžius. Parlamentinė Asamblėja atskirai pažymėjo, kad “14 straipsnio pagrindų sąraše, nors jis ir neišsamus, norėta

išvardinti diskriminacijos formas, kurios laikomos ypač nepakenčiamomis. Todėl lytinės orientacijos pagrindas turi būti įtrauktas”.¹¹

Tačiau buvo nuspręsta, jog teisiniu požiūriu to daryti nebūtina, kadangi diskriminacijos formų sąrašas nėra išsamus, o įrašius į jį kokį nors vieną naują pagrindą, gali atsirasti nepagrįstų interpretacijų. Nepaisant to, reikia pabrėžti, kad 1997 metų spalio 2 dienos Amsterdamo sutartis, kuri pakeitė ir papildė Europos Sąjungos sutartį, nurodo seksualinę orientaciją kaip vieną iš draudžiamų diskriminacijos formų.

Vis dėlto Konvencijos 12-asis protokolai išplėtė diskriminacijos uždraudimo apimtį. Protokolo 1 straipsnio nuostata apima ne tik Konvencijoje, bet ir nacionaliniu lygiu užtikrintas teises. Todėl Europos žmogaus teisių konvencijos 12-ojo protokolo ratifikavimas sustiprintų mažumų narių apsaugą, nes Konvencijoje numatytas diskriminacijos uždraudimas būtų išplėstas ir apimtų visus diskriminacijos pagrindus, o ne tik tą diskriminaciją, kuri susijusi su teisėmis apsaugotomis Konvencija.

2001 m. rugsėjo 21 d. Europos Tarybos Ministrų Komitetas paskelbė ypač sveikintą pareiškimą, kuriame apgailestaujama, kad diskriminacija ir smurtas prieš homoseksualus dar vyksta Europoje bei pripažįstama, kad reikia daug pastangų norint panaikinti diskriminaciją šalių vidaus teisėje ir praktikoje.

Europos žmogaus teisių teismas nustatė, kad kai kurios šios diskriminacijos rūšys pažeidžia Europos žmogaus teisių konvenciją (toliau – Konvencija), nors nė vienoje iš jos nuostatų nekalbama apie lytinę orientaciją. Nežiūrint į tai, Konvencija kuo toliau, tuo labiau pasitarnauja ginant lesbiečių ir gėjų teises. Visų pirma, keliose bylose iš eilės Europos žmogaus teisių teismas (toliau – Teismas) nustatė, jog visiškas savanoriško lytinio santykiavimo tarp dviejų suaugusių vyrų privačioje aplinkoje uždraudimas

prieštarauja Konvencijos 8 straipsniui, kuris numato teisę į kiekvieno žmogaus asmeninio gyvenimo pagarbą.¹² O jau 1997 metais Europos žmogaus teisių komisija nustatė, kad įstatymu įtvirtintas aukštesnis brandos amžius (*age of consent*) homoseksualiems santykiams nei heteroseksualiems lytiniais santykiams – tai Konvencijos 14 straipsnyje numatytą teisę į privatų gyvenimą pažeidžianti diskriminacija.¹³

Konvencijos galimybės lesbiečių ir gėjų atžvilgiu buvo išplėtos dviuose precedentinės teisės bylose 1999 metais. *Lustig-Preen'as ir kt. prieš JK*¹⁴ bylose Strasbūro teismas turėjo išnagrinėti, ar teisėtas Jungtinės Karalystės draudimas homoseksualams tarnauti armijoje. Jis nustatė, kad draudimas homoseksualams tarnauti armijoje pažeidžia Konvencijos 8 straipsnį. Tarp kita ko, teismas atmetė JK argumentą, jog lesbiečių ir gėjų buvimas armijoje sukels negatyvią kitų kariškių reakciją, pabrėždamas sprendime, kad “[...] tiek, kiek šis negatyvus požiūris kyla iš išankstinio dalies heteroseksualios daugumos nusistatymo prieš homoseksualią mažumą, jis pats savaime, taip pat kaip ir negatyvus požiūris į kitos rasės, kilmės ar spalvos asmenis, teismo negali būti laikomas pakankamu pagrindu apriboti aukščiau išdėstytas pareiškėjo teises”¹⁵.

M. Bellas pažymi, kad tai, jog Teismas tiesiogiai palygino ir susiejo diskriminaciją dėl lytinės orientacijos su kitomis diskriminacijos formomis, reiškia, jog jis priėjo išvados, kad iš homofobijos kylanti diskriminacija yra tokia pat neleistina¹⁶. Be to, Teismas nurodė, jog ateityje precedentinė teisė turi būti toliau plėtojama: “[...] teismas negali neatsižvelgti į plačiai paplitusius ir nuolat besikeičiančius požiūrius bei su tuo susijusius pakeitimus šiuo klausimu Susitariančių šalių vidaus įstatymuose”.

Todėl Teismas išplėtė nediskriminacijos principo taikymą ir globos teisei. *Salgueiro da Silva Mouta prieš Portugaliją* byloje¹⁷ buvo skun-

džiamasi dėl to, jog atsakyta perduoti vaiką tėvo globon, motyvuojant tėvo homoseksualumu. Be to, Portugalijos apeliacinis teismas ši sprendimą aiškiai siejo su tuo, jog tėvas gyveno su kitu vyru.¹⁸ Strasbūro teismas nustatė, kad tuo buvo kėsinama į Konvencijos 8 straipsnyje numatytą tėvo teisę į šeimyninį gyvenimą, bei pažeidžiamas Konvencijos 14 straipsnis lytinės orientacijos atžvilgiu.¹⁹ Ypač svarbu tai, jog Teismas patvirtino, kad Konvencijos 14 straipsnis dėl nediskriminavimo turi būti aiškinamas taip, tarsi jame netiesiogiai būtų minima ir lytinė orientacija.²⁰

Debatai dėl lesbiečių ir gėjų teisių Europos Sąjungoje prasidėjo devintojo dešimtmečio pradžioje²¹. Tačiau tik 1994 m. Roth ataskaitoje²² pirmą kartą išsamiai išanalizuotos pačios įvairiausios diskriminacijos formos, su kuriomis lesbietės ir gėjai susiduria Europos Sąjungoje. Remdamasis šia ataskaita, Parlamentas pakvietė valstybes nares kartu parengti Rekomendaciją dėl visų formų diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu draudimo.²³ Taip atsirado nauja EB steigimo sutarties nuostata, 13 straipsnis, kuriame skelbiama:

Nepažeisdama kitų šios Sutarties nuostatų ir neviršydama Bendrijai jos suteiktų įgaliojimų, Taryba, vienbalsiai pritardama Komisijos pasiūlymui ir pasitarusi su Europos Parlamentu, gali imtis atitinkamų veiksmų kovoti su diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos.

Šiuo metu Europos Sąjungos teisynas (*acquis communautaire*) tiesiogiai ir netiesiogiai apibrėžia reikalavimus dėl seksualinių mažumų teisių privalomuose ir nepivalomuose dokumentuose.

Pagrindinis Europos Sąjungos teisės aktas, kuriame įtvirtintas diskriminacijos draudimas dėl seksualinės orientacijos, o taip pat dėl religijos, įsitikinimų, negalios, amžiaus yra Europos Sąjungos Tarybos 2000 m.

lapkričio 27 d. direktyva Nr. 2000/78/EB Dėl vienodų sąlygų taikymo įdarbinant ir darbui sistemos²⁴.

Dar keli teisės aktai gali būti netiesiogiai naudingi lesbietėms ir gėjams. Pavyzdžiui, tėvystės atostogų direktyva 96/34/EC²⁵ numato teisę po vaiko gimimo arba įvaikinimo išieiti trijų mėnesių apmokamą atostogų, o vaikui susirgus arba įvykus nelaimingam atsitikimui, kai darbuotojas būtinai privalo būti šalia vaiko, teisę gauti atostogas dėl šeimyninių aplinkybių (*compassionate leave*). M. Bellas kelia svarbų klausimą: ar ši direktyva bus taip pat taikoma ir lesbiečių bei gėjų partneriams. Pavyzdžiui, ar galės atostogas dėl šeimyninių aplinkybių gauti tos pačios lyties partneriai, ir ar po vaiko gimimo ar įsivaikinimo tėvystės atostogos bus suteikiamos kitam tos pačios lyties partneriui? Svarbu, kad Komisija į Tarybos susirinkimo, kuriame buvo priimta ši direktyva, protokolą įtraukė pareiškimą, jog „direktyva turi būti įgyvendinama be jokios diskriminacijos dėl rasės, lyties, lytinės orientacijos, odos spalvos, religinės priklausomybės ar nacionalinės kilmės.“²⁶

Kitas lesbietėms ir gėjams palankaus dokumento pavyzdys – direktyva „Dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo“²⁷, kuri garantuoja specialią su asmens intymiu gyvenimu susijusių duomenų apsaugą (8 straipsnis). Nėra jokios abejonės, jog ši nuostata privačioms organizacijoms, taip pat ir darbdaviams, neleidžia kaupti slaptų bylų apie lytinę orientaciją.²⁸

Neprivalomiems ES dokumentams priskirtinos rekomendacijos, rezoliucijos ir nuomonės. Nors teismo keliu jų įgyvendinti negalima, tačiau Europos teisingumo teismas Liuksemburge pripažino, jog jos vis vien turi būti laikomos teisinėmis priemonėmis ir gali turėti teisinių pasekmių.²⁹ Be to, pasirodė ženklų, jog neprivalomi dokumentai laikomi *acquis communautaire* dalimi.³⁰ Lesbietėms ir gėjams pats

svarbiausias neprivalomas dokumentas – tai neseniai priimta ES pagrindinių žmogaus teisių chartija, sujungianti pilietines, politines, ekonomines, socialines ir visuomenines teises, kurios iki šiol buvo išsklaidytos daugelyje tarptautinių, Europos ir nacionalinių dokumentų.³¹

Daugybė Chartijoje numatytų teisių yra aktualios lesbietėms ir gėjams, pavyzdžiui, – teisė į tai, kad būtų gerbiamas privatus ir šeimyninis gyvenimas. Tačiau pati svarbiausia nuostata – tai teisė į nediskriminavimą. Diskriminacija dėl lytinės orientacijos aiškiai nurodyta kaip vienas iš draudžiamų diskriminavimo pagrindų.³² Chartija neišplečia Europos Sąjungos galių, todėl šia teise į nediskriminaciją galima naudotis neperžengiant dabartinės ir būsimos ES teisės ribų. Pavyzdžiui, Lietuvoje gyvenanti lesbietė negalėtų remdamasi Chartija reikalauti, kad Lietuvoje tos pačios lyties poroms būtų priimti registruotos partnerystės įstatymai. Tačiau jei jos partnerei gimtų vaikas ir jai nebūtų suteiktos motinystės atostogos, tokį sprendimą ji galėtų užginčyti remdamasi tuo, jog ši teisė yra numatyta ES įstatymuose ir turi būti suteikiama nepriklausomai nuo lytinės orientacijos.

Kitas teisiškai neįpareigojančių lesbiečių ir gėjų teisių šaltinis yra Europos Parlamento rezoliucijos. Parlamentas nuolat, dažniausiai savo metinėje ataskaitoje apie žmogaus teisių padėtį ES, reikalauja, jog lygios galimybės įvairiausiose srityse būtų suteikiamos nepriklausomai nuo lytinės orientacijos. Parlamento pasiryžimą ginti lesbiečių ir gėjų teises liudija ir jo 2000 m. kovo mėn. 16 d. rezoliucija „Dėl žmogaus teisių Europos Sąjungoje“. Joje kreipiamasi į valstybes nares, kad šios priimtų registruotas tos pačios lyties asmenų partnerystes pripažįtančius įstatymus ir joms suteiktų tas pačias teises bei prievoles, kurios egzistuoja registruotos vyro ir moters partnerystės atžvilgiu.³³

Europos Parlamentas rimčiausiai

kelia lytinės orientacijos klausimus ir ES plėtros kontekste. Visų pirma, 1998 metais Parlamentas paskelbė bendrą perspėjimą, jog jis nepritaris bet kokios šalies įstojimui, jei ta šalis savo įstatymais arba politika pažeis lesbiečių arba gėjų teises.³⁴ 2000 m. kovo mėnesį Parlamentas atkreipė ypatingą dėmesį į lesbiečių ir gėjų padėtį, kviesdamas Bulgariją, Kiprą, Estiją, Vengriją, Lietuvą ir Rumuniją iš savo baudžiamųjų kodeksų išbraukti visus įstatymus, kurie diskriminuoja lesbietes ir homoseksualus.³⁵ Jis taip pat pareikalavo, kad Taryba ir Komisija, kai tai reikalinga, iškeltų klausimą dėl homoseksualių asmenų diskriminacijos derybų dėl narystės metu.³⁶ Naujausioje Europos Komisijos 2001 metų ataskaitoje apie Lietuvos pažangą aiškiai parodyta, kad seksualinių mažumų teisės yra sudėtinė narystės ES reikalavimų dėl žmogaus teisių dalis. Ataskaitos skyriuje apie žmogaus ir mažumų teises pažymima, kad naujas LR Baudžiamasis kodeksas, kuris dar negalioja, sulyginis brandos amžių nepriklausomai nuo lytinės orientacijos ir uždraus kitokią diskriminaciją šiuo pagrindu.³⁷

Didėjanti besiplėtojančios Europos žmogaus teisių konvencijos precedento teisės įtaka išsklaido bet kokias užtrukusias abejones dėl to, ar tarptautiniai žmogaus teisių įstatymai apima ir lesbiečių bei gėjų teises. Kadangi ES sutarties 6 straipsnio 2 dalyje yra numatyta, kad Sąjungoje turi būti gerbiamos Konvencijos teisės normos, galima pagrįstai reikalauti, kad valstybės kandidatės įrodytų, jog seksualinių mažumų teisinė padėtis jose *bent* neprieštaruja Europos žmogaus teisių teismo precedentinei teisei.

Europos Tarybos ir Europos Sąjungos dokumentų analizė rodo, kad diskriminacijos lytinės orientacijos pagrindu panaikinimas Europoje tampa privaloma norma.

EDUARDAS PLATOVAS

¹ Tyrer vs. United Kingdom (1978), series A, No. 26, para. 31, European Court of Human Rights.

² H. Ytterberg. Sweden – additional regulations besides the Registered Partnership. Aktuelle Juristische Praxis, DiKe Verlag AG St. Gallen (Schweiz) 3/2001.

³ E/CN. 4/Sub. 2/1996/L. 21.

⁴ E/CN. 4/Sub. 2/1988/31.

⁵ Human Rights and Finland's Foreign Policy. Publications of Ministry for Foreign Affairs. 2/2001. p.97.

⁶ U.N.Doc. CCPR/c/50/D/488/1992 [1994].

⁷ Pavyzdžiui žr.: Human Rights Committee, Concluding Observations: Poland 29/07/99 (UN Doc. CCPR/C/79/Add. 110), 29 July 1999, para. 23.

⁸ UNHCR/PI/Q&A-UK1. PM5/Feb. 1996.

⁹ <http://stars.coe.fr/doc/doc00/edoc8755.htm>

¹⁰ Konvencijos 14 straipsnyje skelbiama: "Naudojimasis šios Konvencijos pripažintomis teisėmis ir laisvėmis turi būti garantuojamas be jokios diskriminacijos dėl lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ir kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitokio statuso".

¹¹ Opinion No. 216 (2000) on Draft Protocol No. 12 to the European Convention on Human Rights, adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 26 January 2000.

¹² Konvencijos 8 straipsnis skelbia: "Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo asmeninis ir jo šeimos gyvenimas [...]". Su šiuo klausimu susijusios bylos: Dudgeon v UK; 22.10.81, Series A, No. 45; Norris v Ireland; 26.10.88, Series A No. 142; Modinos v Cyprus; 22.4.93, Series A No. 259.

¹³ Sutherland v UK; (1997) 24 European Human Rights Reports – Commission Supplement, CD 22.

¹⁴ Lustig-Prean and Beckett v UK, (2000) 29, European Human Rights Reports 548. Smith and Grady v UK, 29 European Human Rights Reports 493.

¹⁵ Lustig-Prean and Beckett v UK, p. 583.

¹⁶ M. Bell. The European Union – a new source of rights for citizens in the accession countries? ILGA-Europe (2001) "Equality for lesbians and gay men – a relevant issue in the EU accession process", Brussels.

¹⁷ Application No. 33290/96, 21 December 1999. Šio dokumento ieškokite:

<http://www.echr.coe.int>

¹⁸ Ten pat, par. 14.

¹⁹ Ten pat, par. 43.

²⁰ Ten pat, par. 28.

²¹ Plačiau skaitykite: Bell, M (1998) 'Sexual orientation and anti-discrimination policy: the European Community' in Carver, T & Mottier, V (eds.) The politics of sexuality - identity, gender, citizenship, London: Routledge/ECPR Studies in European political science.

²² European Parliament (1994), 'Report for the Committee on Internal Affairs and Citizens Rights on Equal Rights for Homosexuals and Lesbians in the European Community' [Roth] EP Doc. A3 - 0028/94.

²³ OJ [1994] C 61/40.

²⁴ Council Directive 2000/78/EC of 27 November 2000 establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, Official Journal of the European Communities, 2000, L 303/16.

²⁵ OJ [1996] L 145/4, 19. 6. 96.

²⁶ EU-Council (1996), 'Draft Minutes of the 1914th meeting of the Council (Labour and Social Affairs) held in Brussels on 29 March 1996' 6262/96 LIMITE. Brussels: 23 April 1996. Nors byloje C-292/89, R v Immigration Appeal Tribunal ex parte Antonissen [1991] ECR 745 at 778 Teisma nusprenė, jog tokios deklaracijos neturi juridinės reikšmės.

²⁷ Directive 95/46/EC, OJ [1995] L 281/40, 23.11.95.

²⁸ Žr. daugiau: Clapham, A & Weiler, J (1992) 'Human dignity shall be inviolable: the human rights of gays and lesbians in the EC legal order' Collected Courses in the Academy of European Law Vol. III Book 2 Martinus Nijhoff: Dordrecht.

²⁹ C-322/88, Grimaldi v Fonds des Maladies Professionnelles [1989] ECR 4407.

³⁰ Noll, G & Vedsted-Hansen, J (1999) 'Non-communitarians: refugee and asylum policies' in Alston, P; Bustelo, M & Heenan, J The EU and human rights, Oxford: OUP, pp. 375-376.

³¹ Par. 2, Press Release: Brussels, 8. 12. 2000 - Nr. 400/00. Šio dokumento ieškokite:

<http://ue.eu.int/en/summ.htm>

³² 21 straipsnio 1 dalis: "Draudžiamas bet koks diskriminavimas dėl lyties, rasės, odos spalvos, etninės ar socialinės kilmės, genetinių ypatumų, kalbos, religijos ar įsitikinimų, politinių ar kitokių pažiūrų, priklausomybės tautinei mažumai, turto, gimimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos".

³³ Par. 57, European Parliament resolution on respect for human rights in the European Union (1998-1999), OJ [2000] C 377/344.

³⁴ Par. J, Urgency Resolution on equal rights for gays and lesbians in the European Community; adopted 17 September 1998, B4-0824 & 0852/98, PE 272. 005/79.

³⁵ Ten pat, par. 76.

³⁶ Par. 28, Resolution on the annual report on international human rights and European Union human rights policy (1999), OJ [2000] C 377/336.

³⁷ 2001 Regular report on Lithuania's progress towards accession. SEC (2001) 1750, Brussels, 13. 11. 2001.

Nauja knyga

Paul Russell. 100 įtakingiausių homoseksualistų ir lesbiečių pasaulio istorijoje.

Vienas iš būdų, padėjęs gėjams ir lesbietėms išlikti per amžius, tai vienas kito atpažinimas per kaukes, kurias jie nešioja. Mes išliekame, nes galime pasiguosti žinia, kad tokių kaip mes buvo daugiau. Mums suteikia drąsos reti pavyzdžiai panašių žmonių, kurie ryškiai išlipepsnoja vaizduotėje. Mes buvome maitinami plačiai išsisklaidžiusių ir persekiojamų, tačiau tegalinčių tylėti draugų kūrybinomis svajomis bei vizijomis.

Vyrai ir moterys, kurių, kaip homoseksualų, vardai paslapčia šnabždami, kartojami ir saugomi, padėjo sukurti bei išlaikyti beformį fenomeną, kurį šiandien įvardijame kaip gėjų kultūrą. Šie žmonės parodė, kas mes esame ir kokie galime vieną dieną būti. Jų pavyzdys atsakė į pasaulio šmeižtą, sutriuškino melą ir stereotipus bei išplėtė mūsų galimybių supratimą.

Šioje knygoje sudarytas sąrašas šimto praeities ir dabarties gėjų bei lesbiečių, kurie turėjo didžiausią įtaką šiuolaikinių seksualinių mažumų identifikumui.

Psichologo užrašai

Aptikau jį su kitu

Kodėl vyras yra vyras, o moteris – moterimi? Kodėl homoseksualistas žavisi vyrais, o biseksualiesiems patrauklūs abiejų lyčių atstovai?

Kai nuvarginta šiurkščių, besidominčių vien sportu, automobiliais ir alumi vyriškių moteris galų gale sutinka švelnų, nuolaidų, besidomintį jos drabužių mada, o ne tuo, kaip juos greičiau nuplėšti, garbintoją, jai atrodo, kad išsipildė jos svajonės. Deja, ji gali ir nusivilti.

„Viską galėčiau suprasti ir atleisti, – sakė į konsultaciją atėjusi **Regina D.**, – bet kai užtikau jį lovoje su vyru, supratau, jog žmogaus, su kuriuo gyvenau keletą metų, visai nepažinojau. Nors, žvelgdama į praeitį, šiandien matau daug turėjusių kelti nerimą ženklų. Gal dar galėčiau jam atleisti? Bet kodėl jis nenori gydytis?“

Homoseksualios smegenys

Jeigu šeštą–aštuntą nėštumo savaitę būsimos motinos organizmas negauna pakankamai hormono testosterono, tikimybė, kad ji pagimdys turintį homoseksualių polinkių berniuką, smarkiai išauga. Testosterono trūkumą gali lemti stresas, ligos ir kai kurie vaistai.

Stresas, kurį sukėlė rūpestis dėl didelių negrąžintų kreditų, pavojus netekti darbo, barniai su vyru bei kiti nemalonūs ankstyvoje nėštumo stadijoje patirti išgyvenimai, o juo labiau stresas drauge su rimtu persalimu ar kitokia liga, gydyta vaistais, slopinančiais testosterono išskyrimą organizme, – tai priežastys, dėl kurių gimsta itin moteriškos mergaitės ar berniukai, jaučiantys potraukį prie vyrų.

Neatsitiktinai tiek lietuvių, tiek kitame pasaulio krašte gyvenančių kinų tradicijos liepia su nėščiaja elgtis švelniai, tenkinti jos norus, o moksliskiau sakant – pataria ją saugoti nuo streso. Laukiančioms įpėdinio Kinijos imperatorienėms buvo draudžiama netgi galvoti apie nemalonių dalykų. Laiku negavus reikiamų hormonų, vėliau niekuo jų nepavyks pakeisti, nes nėštumo pradžia itin reikšminga formuojantis seksualinius potraukius lemiantiems smegenų centrams.

Domėjimasis abiem lytimis

JAV biologas **A. Kinsey** buvo paprašytas parengti studentams kursą apie santuoką. Šis pernelyg sąžiningas dėstytojas nenorėjo remtis nuomonėmis ir svetimais samprotavimais, o patikimų, moksliskai nustatytų faktų trūko. Todėl dvylika metų jis rinko seksualinio gyvenimo istorijas, užduodamas kiekvienam tiriamajam po 350-500 klausimų.

Galiausiai buvo išleista visai nepatraukli, iliustruota gausybe diagramų ir lentelių knyga apie seksą, kuri iš pradžių mažai ką sudomino. Tarp joje pateiktų gausybės duomenų kai kurie nustebino šeštojo dešimtmečio visuomenę. Tuomet keistas pasirodė teiginys, kad žmonės sunku suskirstyti į homoseksualius ir heteroseksualius.

A. Kinsey teigė, jog gamtoje griežtai atskirtų grupių nebūna, įmanomas bet koks seksualinės orientacijos mišinys, kaip karšto ir šalto vandens čiaupų rankenėlių pasukimu reguliuojama vandens temperatūra nuo visai šalto iki labai karšto. Kraštutines čiaupo rankenėles padėtis

apibūdinti lengva, tarpines – sunkiau. Tas pats ir dėl biseksualumo. Ar paauglys, iki tol, kol romantiškai įsimylės, savo seksualinį smalsumą tenkinęs su draugu, yra biseksualus? Ar biseksualus yra su tos pat lyties partneriais santykiavęs kalinys? O kuriai grupei priskirtinas keliolika metų gyvenęs su žmona ir palikęs ją dėl kito vyras? Visus šiuos žmones galima pavadinti biseksualiais, tačiau akivaizdu, kad jų potraukiai skiriasi.

Bendra šioms potraukio ir prie vyrų, ir prie moterų būsenoms yra tai, kad ilgainiui jos praeina, išsilaiko tol, kol, stumiamas aplinkybių, pakludamas visuomenės spaudimui, žmogus tvirtai apsisprendžia, ar priskirti save heteroseksualiems, ar homoseksualiems žmonėms. O po to, norėdamas būti nuoseklus, ima atitinkamai elgtis. Suprantama, kad jo partneris ar partnerė gali labai nustebti supratę, jog draugas perbėgo į kitokios orientacijos žmonių stovyklą. Homoseksualumo tyrinėtojas **F. Mondimore'as** rašo apie vyrų, teigusį, jog jie biseksualus, apklausą. Pakartojus ją po kelerių metų, pusė šių vyrų jau priskyre save homoseksualistams.

Ar galima pakeisti pasirinkimą?

Norinčių pakeisti kitų žmonių potraukį prie savosios lyties yra nemažai, o norinčių pakeisti potraukį prie priešingos lyties neatsiranda.

Norintys „perauklėti“ homoseksualistą tiki, kad lytinis potraukis priklauso nuo žmogaus padarumo ir apsisprendimo. Kartais jie mano, jog jiems patinkančių apsisprendimų dera paremti specialiomis priemonėmis. Per daugelį amžių greičiausiai išmėgintos visos įmanomos. Gėjai ir lesbietės nuo savo polinkių buvo bandomi atpratinti amputuojant krūtis, kastruojant, pašalinant gimdą, hormonų injekcijomis, egzorcizmu (velnio išvaymo apeigomis), smegenų lobotomija, įkalinimu, elektros šoku, maldomis, psichoterapija ir spiritistiniais seansais. Nė vienas iš šių poveikio būdų nebuvo pakankamai veiksmingas, todėl praeikusių, bausmių ir gydymo teko atsisakyti.

1976 metais homoseksualizmas buvo išbrauktas iš JAV psichiatrų asociacijos tvirtinamo protinių sutrikimų sąrašo, o šiuolaikiniame Katalikų bažnyčios katekizme rašoma: „Nemažai vyrų ir moterų jaučia potraukį į homoseksualizmą. Jis nepareina nuo jų valios ir daugeliui yra sunkus išmėginimas“.

Ar sunku atspėti artimų ryšių ateitį?

(Atsakymas Reginai D. ir kitoms, susidūrusioms su šia problema)

Dviejų vyrų ryšiai mažai rūpėtų aplinkiniams, jei nė vienas jų neturėtų tėvų, giminių ar draugės. Paprastai kaip tik jai sunkiausia suvokti, kodėl nuoširdžiai domėjėsis jos interesais, pritaręs pomėgiams vyriškis pasirinko kitokį seksualinį gyvenimą. Kone kiekviena taip nusivylusi gali patvirtinti, kad supainiojo draugiškumą bei atidumą su meile, kad nepasiteiravo apie partnerio

vaikystę ir ypač pauglystę, kai pradeda atsiskleisti seksualiniai polinkiai ir bandoma išmėginti savo seksualumą.

Be to, beveik kiekviena sunkiai patiki, jog įkalbinėjimai ir prašymai mažai ką pakeis, jeigu jau daug išpūdingesnės poveikio priemonės nepriverčia žmogaus atsisakyti savo seksualinių polinkių. Taip pat nenorima suprasti, kad yra ištikimų žmonių, yra ir neištikimų, tačiau labai reta tokių, kurie buvo neištikimi tik vieną kartą. Ir ši savybė yra bendra tiek heteroseksualiems, tiek homoseksualiems žmonėms.

Todėl labiausiai tikėtina, kad gyvenimas su vyru, jaučiančiu polinkį prie savosios lyties, bus toks, kaip teigiama viename reklaminiame TV klipė: „Kartą (šiuo atveju – ne vieną kartą) paragavęs, negali sustot“. Aišku, gražios viltys vertingos pačios savaime, net jeigu jų išsipildymo galimybė lygi galimybei laimėti Aukso puodą.

**Gediminas
NAVAITIS,
“STILIUS”**

Diskusija

Ar reikia įteisinti Lietuvoje homoseksualų santuokas?

Taip jau atsitiko, kad tą savaitgalį, kai Suomija priėmė įstatymą, kuriu homoseksualistams leidžiama sudaryti oficialias partnerystes bei naudotis tomis pačiomis teisėmis, kaip ir susituokusioms poroms, Kretingos muziejuje buvo atšvęsta Lietuvos ir Vokietijos piliečių gėjų partnerystė, kuri oficialiai įregistruota Hamburge.

Igoris Šechovcovas (kairėje) ir Holgeris Meyeris vieni iš pirmųjų įregistravo partnerystę Hamburge.

“Omnitel Laikas” pasidomėjo, ar įmanoma, kad ir pas mus būtų įteisintos homoseksualų santuokos. O gal tai visiškai nebūtina?

Eduardas Platovas, www.gay.lt redaktorius:

“Pirmosios Lietuvos gėjų ir lesbiečių šeimos atvirai prabilo apie save spaudoje 1995 metais. Įstatymų leidėjai reagavo nedelsdami – naujame Civiliniame kodekse (kuris galioja nuo 2001 07 01) atsirado specialus straipsnis “Draudimas tuoktis tos pačios lyties asmenims” (Trečioji knyga, 3. 12 str.). Tarsi norėta įrodyti pasauliui, kad europinės tendencijos mums visiškai svetimos.

Po tokio įstatymų leidėjų “šalto dušo” Lietuvos gėjų lyga šiuo metu gėjų ar lesbiečių partnerystės klausimo nekelia. Nenorą teisiškai pripažinti egzistuojančias vienos lyties šeimas laikome prietarų ir homofobijos išraiška. Vienalytės poros bus dar labiau diskriminuojamos, kai įsigalios Civilinio kodekso straipsniai, įteisinantys vyro ir moters partnerystę. Heteroseksualios poros tada galės registruoti santuoką arba sugyventinių partnerystę, o homoseksualios poros ir toliau neturės nė vienos iš šių dviejų galimybių.

Beje, Kretingos muziejuje buvo atšvęsta Lietuvos ir Vokietijos piliečių gėjų partnerystė, kuri oficialiai įregistruota Hamburge. Tad Lietuvos gėjai ir lesbietės gali pasinaudoti santuokos teise tik užsienyje ir tik su kitų šalių piliečiais.”

Artūras Tereškinas, Vytauto Didžiojo universiteto docentas:

“Manau, kad nė vienas asmuo, asmens gyvenimo aspektas ar veiksmas neturėtų būti išstumtas į privačią sferą. Todėl būtina svarstyti ir vienos lyties asmenų santuokos galimybę. Gėjų santuoka turi tapti platesnės viešos diskusijos dalimi.

Klausimas sudėtingas ir keletas sakinių tikrai nieko neišspręs. Kodėl vienos lyties asmenų santuoka sukelia tokią audringą reakciją ir tarp Lietuvos politikų, ir tarp piliečių apskritai? Mano atsakymas: vedybos ir šeima yra suvokiamos kaip kažin kokios privilegijos, kaip kažin koks ypatingumo ženklas, prieinamas ne visiems. Vadinasi, santuoka diskriminuoja tuos, kurie dėl tam tikrų priežasčių yra nesutuokę. Taip neturėtų būti.

Kita vertus, kaip asmuo, besigilinantį į seksą, lyties ir identiteto problemas, turiu pasakyti, kad šiuolaikiniame pasaulyje kinta šeimos suvokimas. Tik patys konservatyviausi dabar tebegali teigti, kad vedybos yra skirtos tik naujos gyvybės sukūrimui. Tokie asmenys idealizuoja vedybas kaip kažką švento ir neliečiamo. Deja, astronominis skyrų skaičius, prievarta šeimose, suluošinti vaikai pateikia visiškai priešingų argumentų.

Reiktų klausyti, ar gėjai ir lesbietės nori tapti tokios vedybų tradicijos dalimi? Dauguma atsakys, taip. Tačiau kai kurie tikriausiai sutiks, kad įgydami teisę tuoktis gėjai išpažins vis labiau korumpuotas visuomeninės vertybes. Neabejotina, kad gėjai ir lesbietės turėtų įgyti visas juridines teises, kokias gali turėti gyvenimo partneriai ar šeimoje gyvenantys asmenys. Tačiau ar tai būtina vadinti vedybomis?

Dar vienas dalykas. Daugumai gėjų teisė į vedybas reiškia jų viešą pripažinimą. Tačiau ar susimąstoma, kad su teisėmis, privilegijomis, kurias atneša vedybinė sutartis, yra ir pareigų?

Dar sykį kartojau: gėjai turėtų turėti visas juridines partnerystės teises, prieinamas šeimos nariams. Tačiau kartu manau, kad teisė vesti sumažins gėjų judėjimo kaip besipriešinančio įsisenėjusioms kultūros normoms ir vertybėms svorį. Taip gali būti prarasta maištinga ir nekonformistinė gėjų judėjimo dvasia (čia kalbu apie pasaulinę patirtį, ne apie Lietuvos judėjimą).”

LGL svečias

Švedijos ombudsmenas prižiūri, kad nebūtų diskriminavimo

Švedas teisininkas Hansas Ytterbergas - pirmasis žmogus pasaulyje, kuriam vyriausybė suteikė įgaliojimus prižiūrėti, kad nė vienas žmogus šioje šalyje nebūtų diskriminuojamas dėl savo seksualinės orientacijos: nei homoseksualus, nei biseksualus, nei heteroseksualus.

Per dvejus su puse metų ši ombudsmeno tarnyba gavo daugiau kaip 100 skundų.

Lietuvos gėjų lygos kvietimu dalyvaudamas seminare Vilniuje, H. Ytterbergas atsakė į „Lietuvos ryto“ klausimus.

Intymios paslapties viešumas

- Kokia gėjų dalis Švedijoje nebijo viešai skelbti savo seksualinės orientacijos?

- Turiu sąžiningai prisipažinti, kad net neįsivaizduoju, nes Švedijoje tokio pobūdžio tyrimų nebuvo atlikta.

Tokiems tyrimams dažniausiai trukdo viena problema: labai sunku atsitiktiniu būdu atrinkti respondentus.

Juk neįmanoma kreiptis į gyventojų registrą ir prašyti atrinkti tūkstantį homoseksualių asmenų pavardžių.

Tyrinėtojams patiems tenka ieškoti gėjų ir lesbiečių, o tai reiškia, kad atranka šiek tiek tenden-

cinga: juk tie žmonės jau buvo kažkam papasakoję apie savo orientaciją.

Vis dėlto manau, kad dauguma gėjų ir lesbiečių bent kartą bus pasakoję apie savo orientaciją kitam žmogui. Tik vienetai slapstosi visą gyvenimą.

- Ar gėjai bei lesbietės, kreipdamiesi į ombudsmeną dėl diskriminacijos, nesibaimina viešumo?

- Tai iš tikrųjų opus klausimas. Per metus gauname apie keturiasdešimt skundų. Bet kiekvienam tokiam skundai tenka maždaug dešimt telefono skambučių, kai teiraujamosi apie

galimybes pateikti skundą.

Dažniausiai skundas taip ir nebūna pateiktas, nes įstatyme numatyta labai nedaug galimybių apsaugoti tokių žmogų nuo viešumo.

Jeigu skundas nėra susijęs su diskriminacija darbovietėje ir nėra pradedamas baudžiamasis tyrimas, iš tikrųjų mes neturime jokių galimybių savo tyrimo išslaptinti.

Diskriminavimo būna visokio

- Kuo dažniausiai skundžiasi jūsų klientai?

- Septyni iš dešimties skundų yra susiję su

diskriminacija darbovietėje. Studentai gali pasiskųsti, kad dėstytojai priekabiauja dėl jų lytinės orientacijos. Kai kurios poros dėl jų lytinės orientacijos negali įsigyti bilietų su nuolaida, skirtų jaunavedžiams.

Į mus kreipiasi ir fizinių smurtą patyrę asmenys, kurie mano, kad policija aplaidžiai tyrė jų bylas.

Žmonės kartais yra išgужiami iš restoranų arba dėl lytinės orientacijos prie jų kelionėje priekabiauja gidai.

- Kaip Švedijoje baudžiama už diskriminavimą dėl seksualinės orientacijos?

- Jeigu skundas susijęs su diskriminacija darbovietėje, aš galiu kreiptis į teismą jį pateikusių asmens vardu.

Teismas paprastai priteisia atlyginti patirtus nuostolius.

Tačiau kartais geriau apsieiti be teismo, nes tuomet ieškovas gali laimėti daugiau.

Pavyzdžiui, galima susitarti dėl didesnės sumos nei patirti nuostoliai. Be to, teismas negali įsakyti darbdaviui sugrąžinti žmogaus į darbą, o man dėl to susitarti pavyksta.

Turiu pasakyti, kad sugėdinimas - labai veiksminga priemonė, nes niekas nenori būti viešai badomas pirštais ir vadinamas diskriminatoriumi.

Kartais mes atliekame tarpininkų vaidmenį, tuomet pavyksta labai gerai susitarti.

Aš pats negaliu dalyvauti teisme, tačiau galiu gana sėkmingai stebėti policijos bei prokurorų darbą ir paskatinti juos dirbti geriau.

Kai dėl savo lytinės orientacijos žmonės patiria fizinį smurtą ar tampa nusikaltimų aukomis, už tokių bylų tyrimą atsakinga jau policija ir prokurorai.

Ne kliūtis politiko karjerai

- Jei homoseksualus asmuo Švedijoje nutartų balotiruotis į Riksdagą (parlamentą), kokios būtų jo galimybės?

- Mūsų parlamente jau yra keletas homoseksualių asmenų, tačiau tik vienas yra viešai paskelbęs apie savo orientaciją. Taip pat mes turėjome vieną homoseksualų partijos pirmininko pavaduotoją, kuris buvo viešai pripažinęs savo orientaciją.

Taigi labai nustebčiau, jei kam nors kiltų sunkumų, norint balotiruotis į parlamentą, arba kažkieno galimybės būti išrinktam sumažėtų vien dėl to, kad jis yra homoseksualus.

- Kokie stereotipai apie homoseksualus labiau siai paplitę Švedijoje?

- Svarbiausias tikslas, kurio turėtume siekti, - padėti suprasti, kad gėjai ir lesbietės yra taip pat skirtingi, kaip ir heteroseksualūs asmenys.

Persekiotų ir Bažnyčią

- Ką šiuo klausimu Švedijoje skelbia Bažnyčia. Ar jūs sekate ir ten skelbiamas nuostatas?

- Švedijos religinėje bendruomenėje šiuo klausimu yra aktyviai diskutuojama.

Jeigu Bažnyčios sistemoje kas nors būtų diskriminuojamas dėl savo seksualinės orientacijos, aš nagrinėčiau šį atvejį kaip bet kurios kitos diskriminacijos faktą.

Partnerystė - ne santuoka

- Ar Švedijoje yra registruojamos homoseksualių asmenų santuokos?

- Mes turime įstatymą dėl registruotų partnerystės - tai nėra visai tas pats, kas

santuoka. Tos pačios lyties partneriai gali sudaryti partnerystę, kuriai taikomi beveik visi teisiniai santuokos aspektai.

Nebažnytinės santuokos ceremonija yra lygiai tokia pati ir heteroseksualioms, ir homoseksualioms poroms.

Vienintelis įstatymuose numatytas skirtumas - įvaikinimas. Registruotą partnerystę sudarę homoseksualistai negali įsivaikinti vaikų ar paimti iš vaikų namų globoti vaiką, o heteroseksualios poros, įregistravusios santuoką, gali.

Šalies vyriausybei pasiūliau panaikinti registruotų partnerystės įstatymą, nes jis diskriminuoja homoseksualius asmenis, pakeisti santuokos ir šeimos kodeksą, kad jis būtų neutralus lyčių atžvilgiu. Žodžius, kad tuoktis gali vyras ir moteris, pasiūliau pakeisti fraze, kad tuoktis gali du žmonės. Kol kas nesulaukiau jokios reakcijos į savo pasiūlymą.

- Kiek Švedijoje yra registruota partnerystės sutarčių?

- Tikslaus skaičiaus pasakyti negaliu, bet manau, kad nuo 1995 metų, kai įstatymas įsigaliojo, sudaryta 2-3 tūkst. tokių sutarčių.

Grūdina ir asmeninė patirtis

- Ar esate įregistravęs partnerystės sutartį?

- Ne, savo partnerystės nesu įregistravęs sutartimi. Mano partneris teigia kartą man pasipiršęs, bet aš neatsimenu, kad būčiau tai girdėjęs.

Manau, tokią galimybę apsvastyčiau tik tada, jei būtų panaikintas partnerystės įstatymas ir formuluotės Šeimos kodekse taptų neutralios lyčių atžvilgiu. Bet nesu tikras, kad mano partneris pasakys "taip", jei aš pasipiršiu.

- Ar susidūrėte su diskriminavimu dėl seksualinės orientacijos asmeniškai? Gal buvo diskriminuojamas kas nors iš jūsų šeimos narių?

- Aš esu homoseksualios lytinės orientacijos ir to neslepiau. Apie tai paskelbiau prieš daugelį metų - kur kas anksčiau nei pradėjau dirbti ombudsmenu.

Esu dirbęs teisėju apeliaciniame teisme, kur niekada neslėpiau savo orientacijos.

Kaip ir daugeliui žmonių, man irgi buvo kilę sunkumų. Bet mama man dar vaikystėje sakė: „Niekas tau nežadėjo, kad gyvenimas bus lengvas“.

pasaulyje

Rusijoje bandoma pasukti laiką atgal

Rusijos liberalai demokratai reikalauja baudžiamosios atsakomybės lesbietėms. Valstybės Dūmos Rusijos liberalų demokratų partijos (RLDP) frakcijos deputatas Aleksejus Mitrofanovas pateikė svarstyti parlamento žemesiems rūmams įstatymo projektą, numatantį bausti už lesbianizmą.

Jo siūloma bausmė lesbietėms – nuo vienerių iki penkerių metų. Įstatymo projekto paaiškinamajame rašte A.Mitrofanovas pabrėžia, kad “lesbianizmas pavojingesnis už pederastiją, nes mažina gimstamumą ir todėl mažėja gyventojų skaičius valstybėje”. Neseniai Valstybės Dūma jau svarstė kelis kairiųjų grupės “Liaudies deputatas” parengtus įstatymų projektus, nukreiptus prieš seksualines mažumas. Viename jų sakoma, kad “moterų homoseksualizmas – lesbianizmas, nėra nusikaltimas”.

Tame pačiame įstatymo projekte laisvės atėmimo bausmė iki penkerių metų numatoma už vyrų homoseksualumą. Deputatas A.Mitrofanovas interviu agentūrai “Interfax” pažymėjo, kad “jeigu grupės “Liaudies deputatas” lyderis Genadijus Raikovas pasiūlė įstatymo projektą, numatantį baudžiamąją atsakomybę už pederastiją, reikia laikytis pariteto ir persekioti taip pat ir lesbietes”.

Norvegijos ministras įteisino santykius su mylimuoju

Norvegijos finansų ministras Peras Kristianas Fossas žengė dar vieną žingsnį, įteisindamas gėjų teises.

Jis tapo pirmuoju šalies ministru, susituokusiu su savo homoseksualių partneriu.

52 metų P.K.Fossas, ilgametis Konservatorių partijos parlamentarai, patvirtino įforminęs savo partnerystę su žiniasklaidos grupės “Schibsted ASA” direktoriumi Janu Eriku Knarbakku.

“Taip, sausio 4 dieną mes įregistruojame partnerystę ambasadoje Stokholme, – sakė ministras dienraščiui “Dagens Naeringsliv”. – Tačiau visa kita yra asmeninis reikalas”.

Norvegija po Danijos tapo antrąja šalimi pasaulyje, kurioje galima įteisinti gėjų ir lesbiečių partnerystę. Įstatymas, numatantis beveik tokias pačias homoseksualių partnerių teises, kaip ir heteroseksualių sutuoktinių, buvo priimtas 1993 metais.

P.K.Fossas ir J.E.Knarbakkas ilgai gyvena viename bute prestižiniame Oslo rajone.

Minėtam įstatymui vis dar nepritaria daug tikinčiųjų ir kai kurie vyskupai iš oficialiosios Liuteronų bažnyčios.

Britų įžymybės palaiko Egipto gėjų teises

Didžiosios Britanijos žvaigždės, įskaitant Eltoną Džoną ir Emmą Thompson, pasirašė Egipto homoseksualių teises ginančią peticiją. Svarbiausias akcijos tikslas – išlaisvinti 23 gėjus, kurie pateko į kalėjimą per skandalingai pagarsėjusį teismo procesą.

Priminsime, kad 2001 gegužę Kairo policija atliko reidą prabangios jachtos denyje vykusiame diskotekoje, kur paprastai rinkdavosi homoseksualistai. Tada buvo areštuoti 55 žmonės ir 52 iš jų buvo teisiami. Kadangi homoseksualizmas Egipte neuždraustas, vyrai buvo apkaltinti palaikydami elgesiu ir “ekstremistinių idėjų propagavimu”. Tokiu būdu 32 metų Šerifas Farchatas buvo nuteistas už terorizmą. Ir nors jo advokatas įrodinėjo, kad Š.Farchatas tuo pačiu metu negali būti gėjus ir Islamo ekstremistas, teismas jam skyrė penkerius metus kalėjimo. Kitas kaltinamasis buvo nuteistas trejiems metams kalėjimo, o 20 žmonių gavo po dvejus metus. Likusieji buvo išteisinti.

BBC duomenimis, Egipto homoseksualių gynimo akciją pradėjo Europos Parlamento narys, buvęs aktorius Michaelis Cashmanas. Jis norėtų įtikinti Egipto vyriausybę paleisti kalinius. M.Cashmano iniciatyvą parėmė ir Didžiosios Britanijos žvaigždės. Be Eltono Džono, Emmos Thompson, prie peticijos prisijungė aktorius Ianas McKellenas (jis atliko Gendolfo vaidmenį filme “Žiedų valdovas”) Anthony Šer (“Įsimylėjęs Šekspyras”), Eddie Isard (“Vampyro šešėlis”) ir populiariusis anglų komikas Grehemas Nortonas. Jų pasirašyta peticija buvo įteikta Egipto atstovui Europos Sąjungoje.

Kroatijos gėjai reikalauja teisės tuoktis

Kroatijos gėjų ir lesbiečių asociacijos pareikalavo, kad tos pačios lyties partnerių poroms šalyje būtų suteikta teisė tuoktis, pranešė naujienų agentūra HINA.

Pasak gėjų grupės "Iskorak" ir lesbiečių asociacijos "Kontra", tam, kad homoseksualistai galėtų tuoktis, Kroatijos šeimos teisėje turėtų būti įteisintos sąvokos, kurios apibrėžtų santuoką kaip "dviejų žmonių

sąjungą", o ne kaip "vyro ir moters sąjungą".

Šios grupės iškelė reikalavimą suteikti gėjų poroms tokias pat teises, kokias turi heteroseksualūs sugyventiniai, oficialiai neįforminę santuokos. Savo reikalavimus jie grindė Kroatijos konstitucijos nuostatomis, kurios visiems asmenims garantuoja lygias teises ir draudžia bet kokią diskriminaciją.

Sexualinių mažumų atstovai paskelbė Zagrebe birželio 29 dieną surengsiantys pirmąjį Kroatijos istorijoje "Gėjų pasididžiavimo" paradą, kuriuo sieks pasmerkti prieš

homoseksualus nukreiptą diskriminaciją.

"Iskorak" ir "Kontra" vertinimais, 4,5 mln. gyventojų turinčioje šalyje 10 proc. sudaro homoseksualūs žmonės.

Nuomonių apklausa parodė, kad 66,2 proc. kroatų nepritaria, jog būtų įteisintos santuokos tarp tos pačios lyties asmenų.

Pasak apklausą atlikusio dienraščio "Večernji List", iš 450 apklaustųjų tokioms santuokoms pritartų tik 18 proc.; likusieji 15,8 proc. šiuo klausimu neturi nuomonės.

J. Fischeris – homoseksualų šventėje

Vokietijos vicekancleris ir užsienio reikalų ministras Joschka Fischeris sakys pagrindinę politinę kalbą didžiausioje Europos gėjų ir lesbiečių demonstracijoje.

Jis pasirodys pagrindinėje liepos 7 dieną Kelne vykiančio renginio "Europride" scenoje.

Pasak renginio organizatorių, tai bus pirmas kartas, kai vicekancleris dalyvaus tokio masto europinėje demonstracijoje ir parems lygias gėjų, lesbiečių ir biseksualų bendruomenės teises.

Homoseksualų festivalis Kelne vyks nuo birželio 15 - osios iki baigiamosios demonstracijos liepos 7 dieną. Programoje – net 229 kultūros, meno, sporto ir pramogų renginiai.

Tikimasi, kad rekordinės Europos homoseksualų eitynės centrinėmis Kelno gatvėmis sutrauks apie milijoną dalyvių ir žiūrovų.

Pašalintas iš dvasininkų luomo

Rygos Jėzaus Kristaus evangelikų liuteronų parapijos pastorius Maris Santas per diskusiją "Laisvosios Europos radijo" laidoje viešai pripažino esąs homoseksualistinės orientacijos, kurią prieš kelerius metus Latvijos evangelikų liuteronų Bažnyčia (LELB) pripažino nuodėme.

Iškart po laidos M.Santas gavo LELB konsistorijos sprendimą, kad jis pašalinamas iš dvasininkų luomo. "Laisvosios Europos radijo" laidoje M.Santas pripažino savo homoseksualumą ir kalbėjo apie liuteronų Bažnyčios nenorą toleruoti šį reiškinį ir atsizvelgti į tokios orientacijos žmonių padėtį.

M.Santas žurnalistams pareiškė: "Esu pašalintas už homoseksualizmą ir savo nuomonės išdėstymą". Jis taip pat sakė jaučiąs palengvėjimą, kadangi dabar niekam neberekės meluoti.

Lesbiečių vaikai nesijaučia blogiau

Norvegijoje atliktas tyrimas įrodė, kad vaikai augantys lesbiečių šeimose nesijaučia blogiau nei visi kiti.

Ankstesnės studijos parodė didelį tautos nusistatymą prieš lesbiečių šeimas – žmonės galvojo, kad tokia vaikystė yra kenksminga.

Tromso universiteto studentai įrodė, kad vaikai nejaucia didelių nepatogumų gyvendami lesbiečių šeimose, kas dažnai pagal sąlygas tapatinama ir su vienišomis mamomis.

Tyrimo metu buvo tiriami 55 vaikai. Pagrindiniais kriterijais studentai pasirinko socialinį patyrimą, pasiekimus mokyklose bei psichologinę savijautą. 19 vaikų buvo išauginti lesbiečių, 10 vienišų motinų, o likę 26 heteroseksualių porų. Visų vaikų pasiekimai ir patyrimas buvo panašūs.

LGL Žinios

Lietuvos gėjų lygos leidinys
Nr. 11-12, 2002 1-2
Redaktorius:
Eduardas Platovas

Redakcijos adresas:

P.D. 2862, Vilnius 2000.
Telefonas:
(22) 333031
El. paštas: lgl@gay.lt

Rėmėjai:

Atviros visuomenės institutas
Baltijos-Amerikos partnerystės programa

men's factory

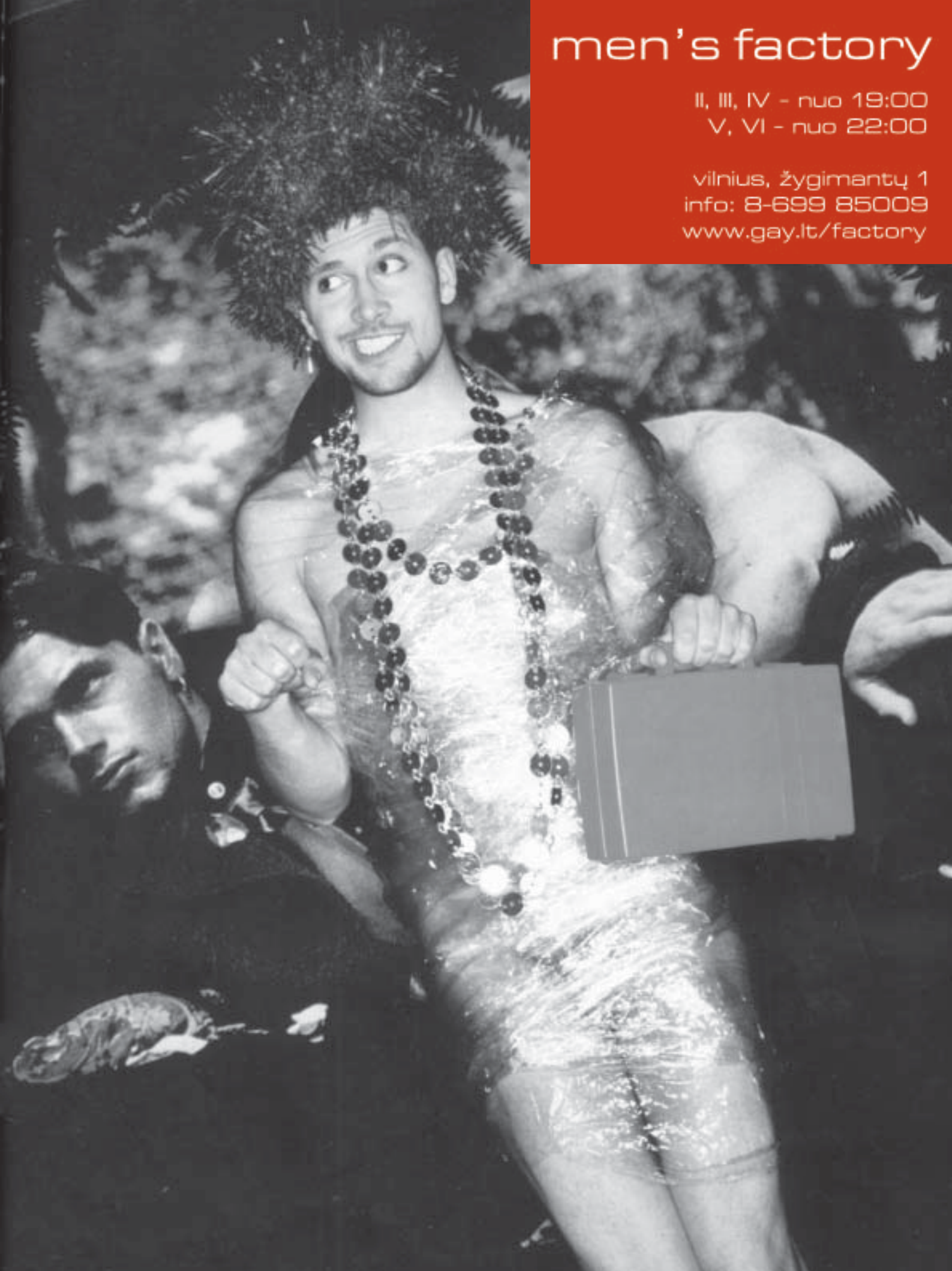
II, III, IV - nuo 19:00

V, VI - nuo 22:00

vilnius, žygimantų 1

info: 8-699 85009

www.gay.lt/factory

www.gay.it